

solidním odborným periodikem. Stranou tak ovšem zůstaly všechny ideologicky vyhraněné texty, které však především v normalizačním období byly hlavní náplní časopisu. Jejich autoři jistě právem upadají do zapomnění, vhodně se o nich zmiňuje pouze Mervartova úvodní studie, stejně jako o překladech statí především sovětských filozofů, které byly v určitých obdobích hlavní náplní časopisu. Zapomínat bychom však neměli na takové autory z padesátých a šedesátých let, jakými byli Ludvík Svoboda a Jiřina Popelová. Výběr se omezil pouze na autory z Prahy, zcela opomenuta (až na brněnské historiky J. Kudrnu a J. Válku v diskusi o středověké filosofii) byla další filosofická centra, Olomouc a především Brno. Členy redakční rady FČ a autory řady statí přitom byli v šedesátých letech z Brna J. Bartoš, J. Cetl, L. Nový, L. Tošenovský. Ani se nechce věřit, že by to byla součást obecné tendence, se kterou se v poslední době setkáváme.

Sborník je přesto zdařilou bilancí 60 let *Filosofického časopisu*. Ukazuje, proč si časopis po celou dobu své existence udržel pozornost filosofické obce u nás i v zahraničí.

Jan Zouhar

Miloš Dokulil: *Masaryk a náboženství. Sedm zastavení k 75. výročí úmrtí TGM*, Brno: Masarykova univerzita 2012, 211 s.

Profesor Miloš Dokulil pokračuje ve svém tvořivém masarykologickém bádání a ke knížkám *Zpětné zrcadlo Masaryk? Tři sondy, také do naší dnešní krize* (2005) a *Masarykovské návraty* (2006) přidal v loňském roce monografii *Masaryk a náboženství*. Všechny zmíněné práce mají svůj počátek v Dokulilově pravidelné aktivní účasti na řadě seminářů, pořádaných Masarykovým muzeem v Hodoníně.

Knížku *Masaryk a náboženství* autor rozdělil do sedmi kapitol nazvaných „zastavení“ a doplnil je předmlouvou a závěrem. Názvy zastavení ukazují autorovo směřování – Prosvětlí Masarykův stín cestu do informačního (globalizačního) věku?, Žít živým příkladem zodpovědné, kultivované a účinné lásky (Zamyšlení nad „reverentia“ u TGM), Činorodým

náboženstvím citu k vědecky zaštitěnému léku na krizi „člověka celého“ a jeho společnosti, Masarykovy výchozí úhelné kameny dalšího vědeckého a lidského směřování a jejich „popularizační“ prezentace, Bůh, anebo skoba? (meze imanence ve světě bez skrupulí), Setrvalé návraty týchž dominant: Masarykova interpretace Dostojevského klíčem k samotnému Masarykovi? Smysl „smyslu dějin“, aneb též o potřebě „falešného vědomí“, ale i o „liberalismu“. Stejně naléhavě znějí otázky v názvech podkapitol, jako například Lze se ještě dnes na Masaryka odvolávat?, Nezbyl nám pro dnešek už jen symbol?, Zůstává tu s námi jen mlžný stín? Když rekapitulujeme Dokulilova „zastavení“, pochopíme, že autor vložil do práce celou svou mnohostrannou erudici filozofa, historika, lingvisty, religionisty, politologa a sociologa.

Autor se odpoutal od celé dosavadní literatury o Masarykovi, o jeho životě a díle. Sám to zdůvodňuje, když říká, že chtěl „vyjádřit svůj odstup od těch ‚masarykovců‘, kteří ‚mentorským papouškováním‘ (M. D.) pouze parazitují na jeho textech, aniž by bylo patrné, co je přitom osobně oslovilo pro život, ať už vlastní, anebo navíc jako jisté poselství pro širší společenství“ (35). O Masarykově vztahu k náboženství přitom existuje velmi rozsáhlá literatura. Milan Dokulil od ní zcela odhlíží, nechává stranou všechny autory, všechna klíčová díla sekundární literatury, obrací se přímo k pramenům, k pracím *Česká otázka, Jan Hus, Karel Havlíček, Moderní člověk a náboženství, V boji o náboženství, Rusko a Evropa*, a promýšlí znovu a nově souvislosti a důsledky Masarykova vztahu k náboženství s jednoznačným cílem – ukázat, v čem může být tento vztah dnes živý a inspirativní. Oprávněně se zdůrazňuje, že u Masaryka nemůžeme odělovat náboženské a nenáboženské myšlení a že podle něho myšlení vede zásadně k poznání a vědění. Masaryk si je vědom rozdílu mezi vědou a vnitřní nábožností, je si na jedné straně vědom možností a kompetencí rozumu, na straně druhé lidského úsilí o uchopení celku světa, které vyjadřuje prostřednictvím hlediska věčnosti. Masaryk usiluje o nové náboženství, které není náboženstvím zjeveným a které má být v souladu s moderní filozofií a vědou. Náboženskost nelze u Masaryka zto-

tožňovat s mýtem nebo s církví, jeho základními rysy jsou podle Masaryka víra v osobního Boha, jeho uznání za svrchovaného a neustále přítomného stvořitele a tvořitele, víra v nesmrtnost duše a hledisko věčnosti, které se projevuje i v lásce k bližním. Náboženství je osobní, žitý vztah k řádu, je to zápas o smysl a řád. Masaryk je z tohoto hlediska přesvědčen o tom, že krizi moderního člověka i krizi moderní doby lze řešit obnovou světového názoru prostřednictvím moderního typu náboženství, které se stalo základem i jeho pojetí demokracie chápané nikoli pouze jako mechanismus státní moci, ale především jako způsob života sub specie aeternitatis.

Název a téma knihy jsou zvoleny velmi případně – Masarykův vztah k náboženství je skutečně klíčem k jeho myšlení, k jeho pojetí krize moderního člověka, k jeho filosofii českých a světových dějin, k jeho přístupu k Rusku a k sociální otázce. Současně však platí, že se tento vztah měnil – od institucionalizované církevní víry až k osobnímu vztahu k Bohu. Miloš Dokulil to dobře ví a také uplatňuje v jednotlivých segmentech svých úvah. Toto téma je přirozeně jádrem textu – explicitně je pak předmětem zejména čtvrtého zastavení

(Masarykovy výchozí úhelné kameny dalšího vědeckého a lidského směřování a jejich „popularizační“ prezentace). Zde autor v jedné z podkapitol podtrhuje, že i když Masaryk žádnou monografii o náboženství nenapsal, „ve všech svých písemně dotčených námětech se nepřehlédnutelně tak či onak k náboženskému vidění některých – nejednou dramaticky viděných – souvislostí vždy znovu dostával“ (76). Současně zdůraznil, že pro Masaryka nebylo náboženství pouze vírou, „ale mělo být založeno na důvodném přesvědčení“ (77), že mu šlo „o každodenní pozitivně zaměřenou životní praxi“ (77). M. Dokulil dokládá, že přitom byl Masaryk přesvědčen o spoluodpovědnosti každého člověka za vlastní společenství, o spojení osobního náboženského přesvědčení s aktivním vztahem k životu a k bližním.

Miloš Dokulil dokáže zaujmout odborníky i ostatní čtenáře expresivním, až eruptivním stylem, schopností vytvořit plastické pásmo a široký proud originálních myšlenek, reminiscencí, výzev, naléhavých otázek, které se opírají o poučenou a citlivou interpretaci Masarykova myšlení, ze které vystupuje a kterou spojuje Masarykova osobnost.

*Jan Zouhar*